

Low Carbon Ukraine
Policy advice on low-carbon
policies for Ukraine

Supported by:

on the basis of a decision
by the German Bundestag

Серія аналітичних досліджень [PP/01/2024]

Звільнення експорту електроенергії з-під дії СВАМ ЄС

Умови звільнення та оцінка для України

Рувен Штуббе
Генрієтта Везер
Павел Білек

Берлін/Київ, лютий 2024 року

Implemented by

Про Low Carbon Ukraine

Low Carbon Ukraine – це проєкт, який надає постійну підтримку уряду України та Молдови шляхом підготовки необхідного аналізу та пропозицій, з метою стимулювання переходу до низьковуглецевої економіки.

Цей проєкт є частиною Міжнародної кліматичної ініціативи (IKI) та фінансується Федеральним міністерством економіки та захисту клімату (BMWK) відповідно до рішення Бундестагу ФРН.

Low Carbon Ukraine

c/o BE Berlin Economics GmbH

Schillerstr. 59

D-10627 Берлін

Тел: +49 30 / 20 61 34 64 0

Факс: +49 30 / 20 61 34 64 9

info@berlin-economics.com

www.lowcarbonukraine.com

Дата подання: лютий 2024 року

2024 BE Berlin Economics GmbH. Всі права захищені.

Резюме

- **СВАМ ЄС** набув чинності в жовтні 2023 року і вимагатиме від усіх імпортерів цементу, чавуну та сталі, алюмінію, добрив, електроенергії та водню до ЄС **вносити плату за вбудовані викиди ПГ з 2026 року**.
- **Звільнення з-під дії СВАМ для експорту української електроенергії до ЄС** доступне за умови, що Україна виконає наступні умови:
 - Укладена **угода про застосування права ЄС** в галузі електроенергетики, в т.ч. в сфері відновлюваних джерел енергії (ВДЕ) та запроваджені інші правила у сфері енергетики, навколишнього середовища та конкуренції
 - **Основні положення** законодавства ЄС про ринок електроенергії (включаючи ВДЕ, **об'єднання ринків**) **імплементовані у національне законодавство**
 - **Подана дорожня карта** з детальним графіком на таких умовах:
 - ➔ **Рамкове законодавство щодо клімату** узгоджене з кліматичним законодавством ЄС, вкл. з наявним **зобов'язанням щодо кліматичної нейтральності до 2050 року** та поданою до РКЗК ООН стратегією **низьковуглецевого розвитку**, узгодженої з цільовим показником до 2050 року
 - ➔ **Впроваджене СТВ з ціною на викиди вуглецю, що еквівалентна СТВ ЄС до 2030 року**
 - Наявна ефективна **система для запобігання непрямому імпорту електроенергії** в ЄС з інших третіх країн, які не відповідають вимогам щодо отримання звільнення з під-дії СВАМ
- **Україні ще потрібен значний прогрес у всіх сферах** для досягнення відповідності.¹
- Запровадження **СТВ з ціною на викиди, еквівалентною СТВ ЄС до 2030 року, є особливо складним завданням**
 - Україні потрібна добре продумана система **захисту від «витоку вуглецю»** (carbon leakage), що буде заснована на частковому безкоштовному розподілі квот та/або внутрішньому українському СВАМ, а також добре відкалібрований курс цін на викиди вуглецю, щоб **уникнути надмірного несприятливого впливу на енергоємні галузі промисловості України**.²
- **Перший звіт про дотримання умов** необхідно подати до **1 липня 2025 року**.
- **Невідповідність умовам** матиме серйозні наслідки: це означатиме не лише накладення СВАМ та відповідні платежі за експорт електроенергії, що знизило б привабливість такого експорту з України, але й потенційне **згортання процесу об'єднання ринку електроенергії з ринком ЄС**, що було б значним кроком назад для України в контексті європейської інтеграції та процесу вступу до ЄС.

¹ За винятком першої умови, яка виконується Україною як договірною стороною Енергетичного Співтовариства.

² Див. Low Carbon Ukraine (2024). *Розробка належної системи торгівлі викидами для України*. ([Посилання](#))

Зміст

Резюме.....	2
1 Вступ і передумови	4
2 Амбіції електроенергетичного сектору України.....	6
3 Умови для звільнення з-під дії СВМ для електроенергетичного сектору.....	7
4 Графік виконання умов щодо звільнення.....	10
5 Наслідки у разі недотримання.....	12
6 Висновок.....	13

1 Вступ і передумови

У жовтні 2023 року набув чинності механізм вуглецевого коригування імпорту (СВАМ). Він має на меті **запобігти «витоку вуглецю»** шляхом встановлення ціни на викиди вуглецю для певних товарів, імпортованих до Європейського Союзу (ЄС), відповідно до середньої вартості квот в рамках Системи торгівлі викидами ЄС (СТВ ЄС). Таким чином, механізм зменшує негативний вплив СТВ ЄС на **конкурентоспроможність** європейських компаній, охоплених схемою, і створює рівні умови для іноземних та місцевих виробників на спільному ринку. СВАМ також **заохочує** треті країни збільшувати **зусилля з декарбонізації** та/або **запроваджувати внутрішню схему ціноутворення** на викиди вуглецю з метою збору доходів від цін на викиди вуглецю всередині країни, оскільки фактичні ціни на викиди вуглецю³, сплачені в країні походження, вираховуються з ціни СВАМ, що стягується з імпортерів.

Першочергово, СВАМ охопив імпорт **цементу, чавуну та сталі, алюмінію, добрив, електроенергії та водню**.⁴ Під час перехідного періоду (2023-2025 рр.) імпортери мають повідомляти про викиди парникових газів, що пов'язані з їх імпортом (вбудовані викиди), без фінансових зобов'язань. Починаючи з 2026 року, імпортери будуть зобов'язані декларувати щорічні викиди імпортованих товарів і купувати відповідні сертифікати СВАМ, ціна яких становитиме заздалегідь визначену та зростаючу частку від дозволів СТВ ЄС і наблизатиметься до повної ціни квот в рамках СТВ ЄС до 2034 року (див. Рис. 1). Разом із **поступовим запровадженням СВАМ**, безкоштовний розподіл квот в рамках СТВ ЄС симетрично припинятиметься. Обсяг і функціональність механізму будуть переглянуті до 2026 року.

Враховуючи значні **економічні зв'язки та зростаючі торговельні відносини між Україною та Європейським Союзом**, детальна оцінка перспектив звільнення з-під дії СВАМ є надзвичайно важливою. Попередній аналіз передбачає, що запровадження СВАМ може призвести до щорічного зниження загального ВВП України на приблизно від 0,08% до 0,4%.^{5,6} Крім того, враховуючи курс України на вступ до ЄС, **об'єднання українського ринку електроенергії з ринком ЄС** є надзвичайно важливим. Невиконання вимог щодо звільнення від СВАМ може зумовити скасування об'єднання ринків електроенергії, що призведе до появи значного торговельного бар'єру та суттєвої перешкоди для інституційного та ринкового наближення. Зусилля, спрямовані на досягнення

³ Внутрішні ціни на викиди вуглецю за вирахуванням будь-яких компенсацій або знижок, включаючи безкоштовний розподіл квот.

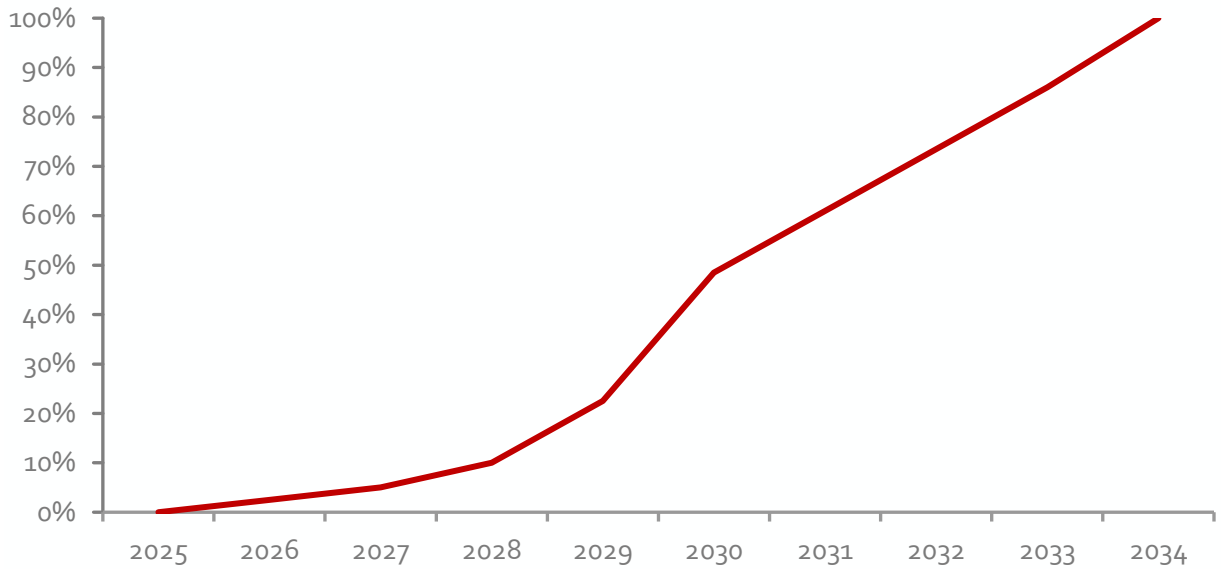
⁴ Регламент 2023/956. Регламент (ЄС) 2023/956 Європейського Парламенту та Ради від 10 травня 2023 року про запровадження механізму вуглецевого коригування імпорту (СВАМ). ([Посилання](#))

⁵ Чепелєв, М. (2021). *Можливі наслідки запровадження європейського механізму коригування вуглецевого імпорту для України та інших торговельних партнерів ЄС (Possible Implications of the European Carbon Border Adjustment Mechanism for Ukraine and Other EU Trading Partners)*, Energy Research Letters. ([Посилання](#))

⁶ Київська школа економіки (2022). *Дослідження впливу на економіку України від впровадження СВАМ Європейським Союзом* ([Посилання](#))

відповідності критеріям на виключення з-під дії СВМ, **збігаються з кроками, необхідними для вступу до ЄС**, і їх у будь-якому випадку потрібно буде реалізувати на шляху до вступу України до ЄС.

Рис. 1: Траекторія поступового запровадження СВМ ЄС (% від рівня цін СТВ ЄС)

Джерело: Регламент (ЄС) 2023/956 Європейського Парламенту та Ради від 10 травня 2023 року про запровадження механізму вуглецевого коригування імпорту (СВМ)

2 Амбіції електроенергетичного сектору України

Українська енергетика та теплогенерація **сильно постраждали від прицільних ракетних атак Росії**, особливо взимку 2022/23 років. Тим не менш, незважаючи на збої та постійні відключення електроенергії, система продемонструвала **стійкість і стабільність**. Незважаючи на те, що значна частина потужностей генерації електроенергії була пошкоджена або повністю знищена, в певні періоди Україна все ще може виробляти надлишкові обсяги електроенергії, які вона **експортує** до сусідніх країн, що є членами ENTSO-E. В ході реконструкції енергетичного сектору України **очікується збільшення потужностей у більшості основних сегментів виробництва електроенергії**, включаючи, зокрема, вітрову, сонячну та атомну енергію.

Український уряд неодноразово висловлював **прагнення стати енергетичним нетто-постачальником до Європейського Союзу**, сприяючи енергетичній безпеці блоку через постачання традиційного викопного палива, а також низьковуглецевого водню та електроенергії. Хоча оцінки різняться між документами та різноманітними проведеними моделюваннями, український уряд ще раніше оголосив про цілі щодо 35 ТВт·год експорту електроенергії до 2050 року, що потенційно може принести значні доходи.

Проте, оскільки Україна наразі не виконує необхідних умов для отримання виключення, експорт електроенергії підпадатиме під дію СВМ ЄС з 2026 року. Враховуючи **важливість експорту електроенергії** в урядовій стратегії реконструкції та амбіції для енергетичного сектору в цілому, надалі в цій аналітичній записці оцінюються можливості звільнення з-під дії СВМ.

3 Умови для звільнення з-під дії СВАМ для електроенергетичного сектору

Стаття 2(7) Регламенту СВАМ: Якщо третя країна або територія має ринок електроенергії, який інтегрований із внутрішнім ринком електроенергії Союзу через об'єднання ринку, і немає технічного рішення для застосування СВАМ до імпорту електроенергії на митну територію Союзу з цієї третьої країни або території, такий імпорт електроенергії з цієї країни або території звільняється від застосування СВАМ, за умови, що Комісія оцінила, що всі наступні умови були виконані відповідно до пункту 8.

(a) третя країна або територія уклала угоду з Союзом, яка встановлює зобов'язання застосовувати законодавство Союзу в галузі електроенергетики, включаючи законодавство щодо розвитку відновлюваних джерел енергії, а також інші правила у сфері енергетики, навколишнього середовища і конкуренції;

→ **Україна виконує умову (a).** Україна є учасницею Договору про заснування Енергетичного Співтовариства, який передбачає застосування асquis ЄС щодо енергетики, відновлюваних джерел енергії, навколишнього середовища та конкуренції.

(b) внутрішнє законодавство цієї третьої країни або території імплементує основні положення законодавства Союзу про ринок електроенергії, в тому числі щодо розвитку відновлюваних джерел енергії та об'єднання ринків електроенергії;

→ **Україна поки не виконує умову (b).** Останнє асquis ЄС про ринок електроенергії було включено в Договір про заснування Енергетичного Співтовариства в грудні 2022 року, а період транспонування для договірних сторін закінчився в грудні 2023 року. Україна вжила заходів, у тому числі в розробці змін до закону «Про ринок електроенергії», щоб транспонувати асquis, що стосується ринку електроенергії, однак сфера все ще потребує подальшого прогресу.⁷ Для досягнення відповідності з асquis ринку електроенергії ЄС, повинні бути включені поправки, запропоновані Секретаріатом Енергетичного Співтовариства.⁸ Оновлений законопроект «Про внесення змін до деяких законів України щодо транспонування актів Енергетичного Співтовариства», розроблений у співпраці з Секретаріатом Енергетичного Співтовариства, спрямований на вирішення цих проблем.⁹

⁷ Секретаріат Енергетичного Співтовариства (2023). *Огляд енергетичного ринку України (Ukraine Energy Market Observatory): Оцінка проекту змін до Закону України «Про ринок електричної енергії» щодо об'єднання ринку України та ринків Європейського Союзу, 9/23.* ([Посилання](#))

⁸ Секретаріат Енергетичного Співтовариства (2023). *Третій кварталний звіт з серії Огляд енергетичного ринку України (Ukraine Energy Market Observatory), Кв3/23.* ([Посилання](#))

⁹ НКРЕКП (2023). *Оприлюднюється проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо транспонування актів Енергетичного Співтовариства».* ([Посилання](#))

Що стосується розвитку відновлюваних джерел енергії, то в липні 2023 року Україна прийняла закон «Про внесення змін до деяких законів України щодо відновлення та «зеленої» трансформації енергетичної системи України (3220-IX)» для транспонування Директиви про відновлювані джерела енергії (REDII). Секретаріат Енергетичного Співтовариства розглянув відповідний проєкт і дійшов висновку, що він ще не забезпечує повної транспозиції REDII.¹⁰ Хоча в процесі ухвалення було внесено деякі зміни порівняно з проєктом закону, розглянутим Секретаріатом Енергетичного Співтовариства, прийнятий закон все ще не повністю відповідає REDII у деяких аспектах.

Україна вжила певних заходів щодо об'єднання українського ринку з ринком ЄС, включаючи сертифікацію електроенергетичного ОСП, НЕК «Укренерго», за моделлю ISO, повноправне членство НЕК «Укренерго» в ENTSO-E, а також призначення АТ «Оператор ринку» номінованим оператором ринку електроенергії (NEMO). Однак повністю відповідна транспозиція *acquis* в сфері ринку електроенергії, а також впровадження об'єднаного ринку «на добу наперед» (SDAC) і об'єднаного внутрішньодобового ринку (SIDC), все ще мають бути реалізовані.

(c) третя країна або територія подала до Комісії дорожню карту, яка містить графік прийняття заходів для виконання умов, викладених у пунктах (d) та (e);

➔ **Україні ще належить розробити та подати дорожню карту, що міститиме графік заходів для виконання умов (d) – (e).** Наразі розробляється дорожня карта запровадження вітчизняної СТВ в Україні. Розклад, який відповідає умові (e), тобто досягненню ціни, еквівалентної СТВ ЄС до 1 січня 2030 року, повинен бути розглянутий у межах поточної розробленої дорожньої карти, щоб виконати цю умову. Незрозуміло, чи дотримується цього графіку поточний проєкт дорожньої карти. Крім того, дорожня карта також повинна включати графік виконання умови (d), тобто формулювання зобов'язань щодо кліматичної нейтральності до 2050 року та розробки довгострокової стратегії низьковуглецевого розвитку, узгодженої з цією метою.

(d) третя країна або територія взяла на себе зобов'язання щодо кліматичної нейтральності до 2050 року та, де це можливо, офіційно сформулювала та повідомила до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату (РКЗК ООН) узгоджену з даною метою довгострокову стратегію низьковуглецевого розвитку на термін до середини століття, та імплементувала це зобов'язання у своєму внутрішньому законодавстві;

¹⁰ Секретаріат Енергетичного Співтовариства (2023). *Огляд енергетичного ринку України (Ukraine Energy Market Observatory): Аналіз проєкту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо відновлення та «зеленої» трансформації енергетичної системи України», 8/23.* ([Посилання](#))

→ **Україна поки не виконує умову (d).** В останньому звіті НВВ Україна взяла на себе зобов'язання досягнути вуглецевої нейтральності до 2060 року. Дорожня карта чистої енергії¹¹, випущена 2023 року Міністерством енергетики, заявляє, що енергетичний сектор може досягти вуглецевої нейтральності до 2050 року. Інші сектори повинні посилити свої зусилля. Крім того, мету кліматичної нейтральності (міжгалузево для всієї економіки) до 2050 року слід включити до Національного плану з енергетики та клімату (НПЕК), який, як передбачається, буде розроблено та подано до Секретаріату Енергетичного Співтовариства до червня 2024 року. Вступ до ЄС є другим стимулом для прискорення досягнення вуглецевої нейтральності до 2050 року, оскільки це юридично обов'язкова ціль у рамках європейського законодавства про клімат. Після оновлення зобов'язань щодо кліматичної нейтральності має відбутися їх імплементація в національне законодавство.

Довгострокова стратегія низьковуглецевого розвитку на середину століття вже була сформульована та передана РКЗК ООН. Однак ця стратегія не узгоджена з прагненням досягнути кліматичної нейтральності до 2050 року. Отже, стратегію необхідно оновити та повторно подати.¹²

(e) третя країна або територія під час виконання дорожньої карти, зазначеної в пункті (c), продемонструвала дотримання встановлених термінів і значний прогрес у напрямку узгодження національного законодавства з правом Союзу в сфері кліматичних дій на основі цієї дорожньої карти, включно з ціноутворенням на викиди вуглецю на рівні, еквівалентному рівню в Союзі, зокрема, що стосується виробництва електроенергії; впровадження системи торгівлі викидами на електроенергію з ціною, еквівалентною СТВ ЄС, має бути завершено до 1 січня 2030 року;

→ **Україна поки не виконує умову (e).** Дорожню карту з умови (c) із кінцевими термінами, що відповідають умовам винятків, необхідно розробити та надати вчасно. Наразі в Україні розробляється рамкове кліматичне законодавство. У процесі має бути забезпечено узгодження з кліматичним законодавством ЄС.

Україна активно розвиває вітчизняну СТВ. Наразі деякі особливості дизайну, а також графік запровадження майбутньої СТВ України ще знаходяться на розгляді. Для того, щоб виконати умову звільнення, потрібно буде досягнути наближення до рівня цін СТВ ЄС до 1 січня 2030 року.

¹¹ Ініціатива Net Zero World та ін. (2023). *Дорожня карта чистої енергії: від реконструкції до декарбонізації в Україні*. ([Посилання](#))

¹² Довгострокову стратегію з 30-річною перспективою, яка відповідає кліматичним цілям Енергетичного Співтовариства, також необхідно подати до Секретаріату Енергетичного Співтовариства незалежно від умов звільнення від СВМ.

Слід зазначити, що така цінова траєкторія, порівняно з поточним податком на викиди вуглецю менше 1 євро/тCO₂, є дуже амбітною та може суттєво вплинути на конкурентоспроможність українських енерго- та вуглецемістких галузей без додаткових заходів для зменшення «витоку вуглецю». Заходи проти «витоку вуглецю» можуть передбачати (частковий) безкоштовний розподіл квот для певних енергоємних галузей або внутрішній український СВAM, що віддзеркалюватиме СВAM ЄС. Більш детальна пропозиція щодо розробки СТВ України з одночасним узгодженням наміру щодо зближення з ЄС, визначеності цін і конкурентоспроможності наразі розробляється проектом Low Carbon Ukraine.¹³

(f) третя країна або територія запровадила ефективну систему для запобігання непрямому імпорту електроенергії до Союзу з інших третіх країн або територій, які не відповідають умовам, викладеним у пунктах (a) - (e).

→ **Україна поки не виконує умову (f).** Країна повинна створити ефективну систему запобігання непрямому імпорту електроенергії до ЄС, особливо щодо імпорту з Молдови. Якщо Молдова, яка також є країною-кандидатом на вступ до ЄС, виконає умови (a) – (f) і Україна не здійснюватиме транзит електроенергії з інших джерел поза ЄС, цей механізм не потрібен. Україна може розглянути можливість запросити Молдову до реалізації спільної СТВ. Однак Молдова також повинна буде виконати всі інші умови, щоб Україна уникла вимоги запровадити механізм проти непрямого імпорту електроенергії до ЄС.

Якщо такий механізм буде потрібним, варіантом для виконання цієї умови може бути внутрішній український СВAM, що віддзеркалюватиме дизайн СВAM ЄС. У разі невиконання Молдовою вимог це означало б відмову від потенційного об'єднання ринків електроенергії України та Молдови та застосування українського СВAM щодо Молдови.

4 Графік виконання умов щодо звільнення

Стаття 2(8) Регламенту СВAM: Третя країна або територія, яка відповідає всім умовам, викладеним у параграфі 7, має бути внесена до списку у пункті 2 Додатку III та повинна подати два звіти про виконання цих умов, перший звіт до 1 липня 2025 року, а другий до 31 грудня 2027 року. До 31 грудня 2025 року та до 1 липня 2028 року Комісія має оцінити, зокрема, на основі дорожньої карти, зазначеної в параграфі 7, пункті (c), та звітів, отриманих від третьої країни або території, чи ця третя країна або територія продовжує виконувати умови, викладені в параграфі 7.

¹³ Low Carbon Ukraine (2024). Розробка належної системи торгівлі викидами для України. ([Посилання](#))

Рис. 2: Графік звітування відповідно до статті 2(8) Регламенту СВМ

Джерело: Власна ілюстрація на основі Регламенту (ЄС) 2023/956 Європейського Парламенту та Ради від 10 травня 2023 року про запровадження механізму вуглецевого коригування імпорту (СВМ)

Щоб виконати критерії виключення, Україна повинна дотримуватися двох часових рамок. По-перше, це графік звітності, викладений у статті 2(8) Регламенту СВМ та проілюстрований на Рис. 2 вище. По-друге, це графік відповідності, що стосується кінцевих термінів виконання умови (b), а також умов (d) – (e), які мають обговорюватися в рамках звітів. В контексті *acquis* Енергетичного Співтовариства, кінцевий термін виконання умови (b) щодо транспонування законодавства Союзу про ринок електроенергії та об'єднання ринків сплинув у грудні 2023 року. Для транспонування *acquis* щодо відновлюваної енергетики, а також умови (b), кінцевий термін закінчився в грудні 2022 року. Обидва терміни не були дотримані Україною. Хоча регламент СВМ прямо не посилається на ці терміни, встановлені в рамках Енергетичного Співтовариства, Україна повинна прагнути до повної відповідності з релевантним *acquis* якнайшвидше. Зокрема, вимагається повна транспозиція всіх *acquis* ринку електроенергії, необхідних для об'єднання ринків, а також повне впровадження об'єднання ринків на практиці до кінця 2025 року, щоб перше речення¹⁴ статті 2(7) Регламенту СВМ, а отже положення про звільнення в повному обсязі, могли бути застосовані.

Перша версія звіту про виконання умов, яка має бути представлена до 1 липня 2025 року, повинна містити дорожню карту, включаючи детальний графік таких подій:

- Прийняття цілі кліматичної нейтральності України до 2050 року (якщо не буде прийнято до того часу)
- Впровадження кліматичного рамкового законодавства, узгодженого з кліматичним законодавством ЄС (якщо не буде реалізовано до того часу)
- Розробка та подання до РКЗК ООН оновленої довгострокової стратегії низьковуглецевого розвитку, узгодженої з ціллю кліматичної нейтральності до 2050 року (якщо не подано до того часу)
- Розробка та впровадження української СТВ, яка досягне цінової еквівалентності СТВ ЄС до 1 січня 2030 року (з продемонстрованим прогресом до того часу).

¹⁴ «Якщо третя країна чи територія має ринок електроенергії, який інтегрований із внутрішнім ринком електроенергії Союзу через об'єднання ринку (market coupling)...»

5 Наслідки у разі недотримання

Електроенергія багато в чому є **особливим товаром**, який виділяється серед інших товарів СВАМ. Оскільки нею здебільшого торгують на **спеціальних ринках, організованих через анонімні аукціони**, оцінити та відстежити вбудовані непрямі викиди одного МВт-год електроенергії, імпортованої до ЄС, досить складно. Регламент щодо СВАМ вирішує цю проблему, застосовуючи **значення за замовчуванням** для вбудованих непрямих викидів на рівні кожної країни. Регламент щодо СВАМ і відповідний імплементаційний регламент надають два варіанти того, як можна розрахувати значення за замовчуванням: або через «середній коефіцієнт викидів в межах електроенергетичної мережі в країні походження»¹⁵ або через «коефіцієнт викидів CO₂ для установок (джерел), що визначають ціну у країні походження».¹⁶

Нещодавно оприлюднені Комісією значення за замовчуванням чітко вказують на те, що другий варіант, тобто «коефіцієнт викидів CO₂ для установок (джерел), що визначають ціну у країні походження»¹⁷ обраний за основу розрахунку. Зокрема, Комісія припускає, що генератори електроенергії, що працюють на викопному паливі, є джерелом встановлення ціни, і визначає значення за замовчуванням як «середні коефіцієнти викидів електроенергії, виробленої з викопного палива в країні походження».¹⁸ Це досить не вигідно для України: якщо не буде забезпечено виключення, експорт електроенергії до ЄС, охоплений СВАМ, буде **оцінюватися за середньозваженою інтенсивністю викидів від виробництва електроенергії на вугіллі та природному газі в Україні**.

Однак більш **серйозною загрозою**, яка виникає через невідповідність критеріям виключення СВАМ, є потенційна несумісність застосування СВАМ до експорту електроенергії між країнами, які об'єднали свої ринки електроенергії. Призначення значень за замовчуванням для імпортованої електроенергії можливо у випадку незв'язаних ринків електроенергії, де можна чітко ідентифікувати імпортерів до ЄС, щоб сплачувати збори СВАМ за вбудовані викиди імпортованої електроенергії. Однак у випадку об'єднаного ринку електроенергії, тобто єдиного анонімного транскордонного

¹⁵ Регламент 2023/1773. *Імплементаційний регламент Комісії (ЄС) 2023/1773 від 17 серпня 2023 року, що встановлює правила застосування Регламенту (ЄС) 2023/ Європейського Парламенту та Ради щодо зобов'язань щодо звітності для цілей механізму вуглецевого коригування імпорту протягом перехідного періоду.* ([Посилання](#))

¹⁶ Регламент 2023/956. *Регламент (ЄС) 2023/956 Європейського Парламенту та Ради від 10 травня 2023 року про запровадження механізму вуглецевого коригування імпорту (СВАМ).* ([Посилання](#))

¹⁷ Там же.

¹⁸ Європейська Комісія. Генеральне управління оподаткування та митного союзу. Непряме оподаткування та адміністрування податків. СВАМ, Енергетика та зелене оподаткування (2023). *Значення за замовчуванням для перехідного періоду СВАМ між 1 жовтня 2023 року та 31 грудня 2025 року.* ([Посилання](#))

ринку, імпортерів електроенергії неможливо ідентифікувати. Це робить **об'єднані ринки електроенергії, можливо, несумісними із застосуванням СВАМ**.¹⁹

На практиці це означало б, що якщо Україна не забезпечить звільнення свого сектору електроенергетики від СВАМ, то країна не зможе продовжити свої заявлені наміри щодо інтеграції в європейський ринок електроенергії до досягнення повної еквівалентності ціни на викиди вуглецю з СТВ ЄС. Потенційно ще гірше – якщо об'єднання ринку електроенергії буде запроваджено до кінця 2025 року, але деякі інші умови не будуть виконані – досягнуте **об'єднання ринку електроенергії може бути скасовано**, що призведе до відокремлення від європейського ринку.²⁰ Це суттєво вплинуло б на торгівлю електроенергією між Україною та її сусідами з ЄС. Крім того, це було б серйозним кроком назад у контексті зусиль України щодо європейської інтеграції та вступу до ЄС.

6 Висновок

Комплексна оцінка прогресу України у виконанні умов для виключення з-під дії СВАМ свідчить про багатообіцяючу траєкторію в кількох ключових сферах. Проте **попереду ще очікує значний обсяг роботи**. Україна має **повністю транспонувати останнє *acquis* ЄС щодо ринку електроенергії**, що охоплює об'єднання ринків і забезпечує повну відповідність її законодавства про відновлювану енергетику нормам і директивам ЄС. Найважливіші кроки передбачають подання **детальної дорожньої карти** для впровадження необхідних заходів, зміцнення зобов'язань щодо досягнення **кліматичної нейтральності** до 2050 року в рамках національного законодавства та представлення відповідної **довгострокової стратегії** РКЗК ООН. Крім того, запровадження **СТВ з ціноутворенням, узгодженим з СТВ ЄС до 2030 року**, є хоч і складним завданням, але важливим. Суттєвий прогрес у імplementації кліматичного законодавства України у відповідності із кліматичним законодавством ЄС також є ключовою вимогою. Нарешті, для забезпечення цілісності цих зусиль необхідно створити **ефективну систему обмеження непрямиго імпорту електроенергії з країн, що не входять до ЄС**, таку як наприклад, український СВАМ.

Рішення про те, чи слід Україні продовжувати прагнути відповідати критеріям виключення СВАМ для свого сектору електроенергетики, залежить від делікатного компромісу між двома потенційними факторами ризику. З одного боку, це потенційні ризики, пов'язані зі **швидкістю, необхідною для впровадження критеріїв виключення**, зокрема СТВ з ціновою еквівалентністю СТВ ЄС до 2030 року. Цими ризиками можна керувати за допомогою **добре спланованого захисту від «витоків вуглецю»**, заснованому на частковому безкоштовному розподілі квот та/або внутрішньому українському СВАМ, і

¹⁹ Це головна причина, чому Регламент ЄС щодо СВАМ передбачає можливість застосування виключення для сектору електроенергетики в першу чергу для країн із об'єднаними ринками електроенергії.

²⁰ Секретаріат Енергетичного Співтовариства (2023). *Трекер готовності до СВАМ (CBAM-Readiness Tracker)*, с. 12. ([Посилання](#))

добре відкаліброваної траєкторії цін на викиди вуглецю, щоб уникнути надмірного несприятливого впливу на енергоємні галузі промисловості України.²¹ З іншого боку, існують **ризик** та **наслідки, пов'язані з потенційним згортанням майбутнього об'єднання ринків електроенергії України та ЄС** у разі невідповідності критеріям виключення з-під дії СВАМ. У світлі намірів України щодо короткострокового об'єднання ринку електроенергії та середньострокового вступу до ЄС, ми вважаємо другий набір ризиків потенційно більш помітним. Невпорядковане відокремлення від єдиного європейського ринку електроенергії внаслідок недотримання умов виключення з-під дії СВАМ, потенційно невдовзі після початкового об'єднання ринків, може створити значну невизначеність на ринку та стати відчутним кроком назад на шляху України до ЄС.

Враховуючи ці фактори, доцільно, щоб Україна **докладала зусиль для виконання умов задля отримання виключення**. Важливо, що зусилля України як країни-кандидата на членство в ЄС, спрямовані на виконання цих умов, не тільки сприяють звільненню від СВАМ, але й є фундаментальними кроками на шляху до вступу до ЄС. Чим раніше Україна виконає ці передумови, тим швидше вона зможе прогресувати на своєму шляху до членства в ЄС.

²¹ Low Carbon Ukraine (2024). *Розробка належної системи торгівлі викидами для України*. ([Посилання](#))